

В І Д Г У К
офіційного опонента
на дисертаційну роботу
Шпільчак Любов Яремівни
“Підготовка майбутніх соціальних педагогів
до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей”.
на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти

Теорія та практика професійної підготовки соціальних педагогів в Україні нині перебувають на етапі реформування, аналізу, систематизації та популяризації досягнень. Свідченням цього є інтерес науковців до розвитку та розробки технологій професійної підготовки майбутніх фахівців до соціально-педагогічної роботи з окремими групами клієнтів. Особливо це стосується тих клієнтів, що знаходяться в складних життєвих обставинах, зазнали життєвої, особистісної кризи, потребують поради та допомоги соціального педагога.

З огляду на це особливе значення має подальше визначення та деталізація змісту та технологій підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи з сім'ями, що перебувають в складних життєвих обставинах, зокрема дистантними сім'ями та дітьми з таких сімей. Звернення до цієї проблеми підтверджує актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження Шпільчак Любов Яремівни.

Зміст дисертаційного дослідження відповідає профілю спеціалізованої вченої ради К 20.051.01.

Ми засвідчуємо коректність визначення об'єкта (професійна підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи з дітьми із різних типів сімей) та предмета (умови підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей) дослідження. Варто відзначити відповідність і взаємообумовленість мети та завдань дослідження. Отже формулювання основних позицій дисертації дає системне уявлення про обраний аспект роботи, її теоретичні та експериментальні засади та достатньо

повно визначає традиційну структуру і логіку роботи, основний хід якої пов'язано з теоретико-методологічним аналізом проблеми.

У дисертації Любов Яремівни чітко окреслено два напрями роботи по створенню фасилітаційного поля для успішного формування готовності майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей: це модернізація змістових та технологічних підходів до соціально-педагогічної роботи за даним напрямком та формування якісно-нової системи (модель та умови) підготовки майбутніх соціальних педагогів до виконання функції супроводження таких сімей. Таке співвіднесення є, на нашу думку, виправданим і дозволяє автору розв'язати поставлені завдання в комплексі.

Узагальнюючи сучасні теоретичні підходи до дистантної сім'ї як соціального феномену, авторка визначає, що в педагогічній науці сформувалася як наукова, так і практична необхідність підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із сімей цього типу.

Приваблює багатовекторність аналітики, оскільки Любов Яремівна здійснила порівняльний аналіз визначень і розглядає поняття «соціальний супровід» в контексті майбутньої професійної діяльності соціальних педагогів: як вид професійної діяльності соціального педагога; вид комплексної індивідуальної соціальної допомоги сім'ї, члени якої перебувають в складних життєвих обставинах; як створення умов для самостійного розв'язання та подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу сім'ї, наголошуючи тим самим на інтегративній сутності процесу соціального супроводу.

Щодо авторського визначення «психолого-педагогічний супровід дітей із дистантних сімей», то нас привабило прагнення автора трактувати супровід не як процес інспектування чи супервізії сім'ї, а бачення супроводу як процесу взаємодії соціального педагога з членами дистантних сімей, який охоплює

комплекс дій задля усвідомлення дитиною конкретної життєвої ситуації, розкриття й активізації її особистісного потенціалу тощо. Саме це положення дозволило обґрунтувати як напрямки теоретичного аналізу проблеми, так і визначити конкретні підходи до розробки авторської моделі та організаційно-педагогічних умов.

На основі аналізу досить значного масиву наукової літератури з проблеми дослідження авторкою розкрито сутність поняття «дистантна сім'я» як одного із перехідних типів до неповних сімей, члени якої перебувають із різних причин на відстані один від одного. Це надало змогу надалі запропонувати типологію дистантних сімей та визначити причини їх появи.

Визначення автором наукової новизни є переконливим, і полягає в: обґрунтуванні сутності та особливостей розвитку і поведінки дітей із дистантних сімей; розкритті змісту поняття «психолого-педагогічний супровід дітей із дистантних сімей»; визначенні основних компетенцій соціального педагога, що виступають критеріями готовності майбутніх соціальних педагогів до здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей; розробці моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей; виявленні й обґрунтуванні організаційно-педагогічних умов підготовки майбутніх соціальних педагогів до супроводу дистантних сімей.

Вважаємо за доцільне відзначити, що вагомість наукових положень, висновків, сформульованих у дисертації, ґрунтується на вихідних положеннях наукової літератури (369 найменувань, із них 16 – іноземною мовою). Теоретичні положення всебічно проаналізовані і належним чином викладені в основному змісті трьох розділів дисертації.

До теоретичних надбань Шпільчак Л.Я. безперечно належить визначення готовності майбутнього соціального педагога до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей як особистісного утворення, що передбачає сформованість системи спеціальних компетенцій, наявність професійно

важливих якостей, знань, умінь та навичок необхідних до означеного виду професійної діяльності.

Приємне враження справляє переконливість, логічність та детальність представлених автором пов'язаних між собою основних компетенцій соціальних педагогів, що виступають критеріями (психофізіологічні, педагогічні, комунікативно-функціональні, організаційно-психологічні, мотиваційно-технологічні) готовності до даного виду діяльності; рівнів (високий, достатній, середній, низький) готовності майбутніх соціальних педагогів до здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей та деталізація їх змістових характеристик, що були закладені в хід експериментальної роботи. Даний підхід дозволяє легко орієнтуватись в запропонованих в дисертації методиках та в описі констатувального етапу експерименту.

Варто засвідчити достатню вибірку педагогічного експерименту (у процесі дослідження на різних його було залучено 380 студентів 2–4 курсів вищих навчальних закладів). Проте варто було б деталізувати роль педагогів-викладачів, що безсумнівно були залучені на етапі впровадження експериментальної програми.

Також слід відзначити широкий спектр методик-індикаторів (тести, анкети, письмові роботи) якими користувалась дисертантка для виявлення рівня готовності майбутніх соціальних педагогів до здійснення психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей.

Отримані негативні результати констатувального експерименту (недостатність професійних умінь, змістових модулів, значний відсоток студентів із низьким рівнем готовності до супроводу дітей із ДС) спонукали автора до розробки експериментальної моделі підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей. Оригінальним є модульний підхід до побудови авторської моделі (цільовий модуль, модуль взаємодії, змістовий і технологічний модулі). Заслуговує уваги деталізація форм та методів роботи на класичні та специфічні.

Любов Яремівною в логічній послідовності презентовано педагогічну комплексну програму психолого-педагогічного супроводу дистантної сім'ї – запровадження спецкурсу, програми підвищення психолого-педагогічної культури батьків дітей із дистантних сімей, індивідуального плану ведення конкретного випадку соціального ППС дистантних сімей різного типу. Проте бажано було б диференціювати форми роботи зі студентами відповідно до визначених організаційно-педагогічних умов.

У дисертації запропоновано детальне змістове наповнення, характеристика організаційних форм навчально-виховного процесу по забезпеченню підготовки майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей. Це, зокрема, матеріали по застосуванню таких форм та методів роботи, як: кейс-метод, рольові та ділові ігри. Надзвичайно цікавим ми вважаємо запропоновану автором методичку контактної взаємодії, створення колажу на тему «Ознаки дистантної сім'ї сьогодення». Системно-функціональним є визначення в підготовці студентів трьох цільових векторів: підготовка до робіт з дистантними сім'ями, з дітьми в цих сім'ях та взаємодія на рівні різних соціальних інститутів, зокрема, громади.

Аналіз результатів педагогічного експерименту є достатньо обґрунтованим і дозволяє засвідчити наявність позитивної динаміки в рівнях готовності майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей контрольних та експериментальних груп та абсолютний приріст на кінець експерименту.

Репрезентативність отриманих експериментальних даних забезпечується розгалуженістю та комплексністю застосованих та розроблених методик, обробкою емпіричних даних за допомогою методів математичної статистики, що подані в чисельних таблицях.

У цілому високо оцінюючи дане дисертаційне дослідження, ми вважаємо за доцільне висловити декілька зауважень та побажань:

1. Так існують певні різночитання у визначенні дистантної сім'ї як

феномену. Якщо в рефераті автор цілком логічно визначає соціально-педагогічну природу цього явища, то в змісті дисертації цей феномен визначено більш широко як соціальний та психолого-педагогічний.

2. Автором визначено, що соціальний супровід дистантних сімей реалізується в різних видах діяльності (професійна: діагностика, діалогічна взаємодія, профілактика, прогнозування, підтримка, консультування; розвивальна та корекційна робота; професійна співпраця у сімейному вихованні). Вважаємо даний перелік видів діяльності не дуже системним і чітким, оскільки не розуміло, чию діяльність авторка розглядала: дистантної сім'ї чи соціального педагога, що здійснює супровід.

3. У дисертації зазначено, що реалізація психолого-педагогічного супроводу дистантних сімей потребує професійної готовності спеціалістів до цієї діяльності як якісного новоутворення спеціальної підготовки студентів. Надалі автор визначає готовність як процес формування сукупності визначених компетенцій. Проте лишається незрозумілою позиція щодо зв'язку між поняттями «професійна підготовка» та «професійна готовність».

4. Аналіз змісту даного дослідження дозволяє визначити, що його методологічною домінантою є компетентісний підхід до підготовки фахівця соціальної та освітньої сфери. Натомість автор визначає в методологічних засадах як провідний особистісно зорієнтований підхід до професійного становлення.

5. Змістовим стрижнем експериментальної роботи виступає курс «Соціальний психолого-педагогічний супровід дистантних сімей» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка». Проте, на нашу думку, необхідність такого курсу в навчальних планах підготовки соціальних педагогів потребує більшої доказовості.

6. Ґрунтовний аналіз праць з проблеми підготовки майбутніх соціальних педагогів варто було б доповнити аналізом дисертаційних досліджень останніх

років саме з проблеми роботи з сім'ями в складних життєвих обставинах: Белоліпцевої О., Гевчук Н., Соляник М., Полянничко А. та ін.

Проте зазначені нами зауваження і побажання не завадили загально-позитивному сприйняттю даного дисертаційного дослідження.

Реалізація основних положень дослідження Шпільчак Л.Я. спрямована на якісне доповнення існуючої педагогічної практики професійної підготовки майбутнього соціального педагога в умовах реформування вищої освіти України. Матеріали, представлені в авторефераті відповідають змісту дисертації.

Отже дисертація «Підготовка майбутніх соціальних педагогів до психолого-педагогічного супроводу дітей із дистантних сімей» є завершеним дослідженням, що відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 до такого роду робіт, що дає підстави для присудження Шпільчак Любов Яремівні наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

06.04. 2016р.

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної педагогіки
Національного педагогічного університету
імені Н.П. Драгоманова

